

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรย่อยหรือและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและด้วยการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นก็มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคที่มีของเหลือและถูกทิ้งในรูปของขยะมูลฝอย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเศษอาหารที่เหลือจากการเตรียมการปรุงและการบริโภค รวมทั้งเศษกระดาษ พลาสติกและของที่ไม่ใช้แล้ว ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมก็มีลักษณะต่างๆ แปรเปลี่ยนตามประเภทอุตสาหกรรมนั้นๆ ขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งอยู่ตามถนน แม่น้ำ ลำคลองหรือที่สาธารณะต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นใบไม้ เศษกระดาษ กุ้งพลาสติก ของเหลือใช้รวมทั้งเศษดิน หิน เป็นต้น ซึ่งขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นเหล่านี้ หากปล่อยปละละเลยไม่ดำเนินการเก็บรวบรวมนำไปกำจัดอย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากจะทำให้ชุมชนขาดความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและน่ารังเกียจแล้วยังส่งผลก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามหามาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ที่ผ่านมามีปรากฏว่าชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสาเหตุมาจากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง การมีผลผลิตทางเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันทำให้เกิดค่านิยมในการบริโภคสินค้าที่สูงขึ้นสร้างปัญหาขยะมูลฝอยมากขึ้นด้วย (ประสาน ตังสิกุลบุตร, 2542) ในอดีตการทิ้งขยะมูลฝอยโดยไม่ได้จัดการนั้นไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมมากนัก เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มากปริมาณขยะมูลฝอยก็น้อยทำให้มีพื้นที่ในการรองรับขยะมูลฝอยได้ เกี่ยวกับกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับมาใช้ในการพัฒนาประเทศทำให้มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ มากมาย เพื่อการผลิตสินค้าและบริการในการเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศ แต่ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสภาพแวดล้อม รวมทั้งก่อให้เกิดมลภาวะและเกิดปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยยังเน้นที่ “การกำจัด” เป็นหลักภายใต้แนวความคิดที่เห็นขยะมูลฝอยเป็นเพียงสิ่งไร้ค่าที่จะต้องถูกทำให้หายไปหรือเก็บกักไว้เป็นที่เป็นทาง ขณะเดียวกันก็จำนวนต่อปริมาณที่มีแต่จะเพิ่มขึ้นตามการเติบโตของการบริโภคและวิถีทันสมัย ดังนั้นมิติการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยจึงมุ่งไปที่การเพิ่มศักยภาพในการกำจัดให้มากขึ้น รวดเร็วขึ้น ตลอดจนการหาวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะให้กลับมาเป็นมูลค่าเพิ่ม โดยชุมชนใช้ประโยชน์จากขยะที่มีมูลค่าเพิ่มให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

ปัญหาที่พบอยู่ในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง คือ คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากประเภทของขยะประเภทต่าง ๆ

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษารูปแบบการการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการขยะ เพื่อให้ชุมชนมีวิธีการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีเนื้อหาที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ประกอบด้วย (1) การจัดการขยะของชุมชน (2) พฤติกรรมการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชน (3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะภายในชุมชนที่อยู่อาศัย (4) ความต้องการรูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะของชุมชน

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย

พื้นที่วิจัย : ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามแนวทางการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

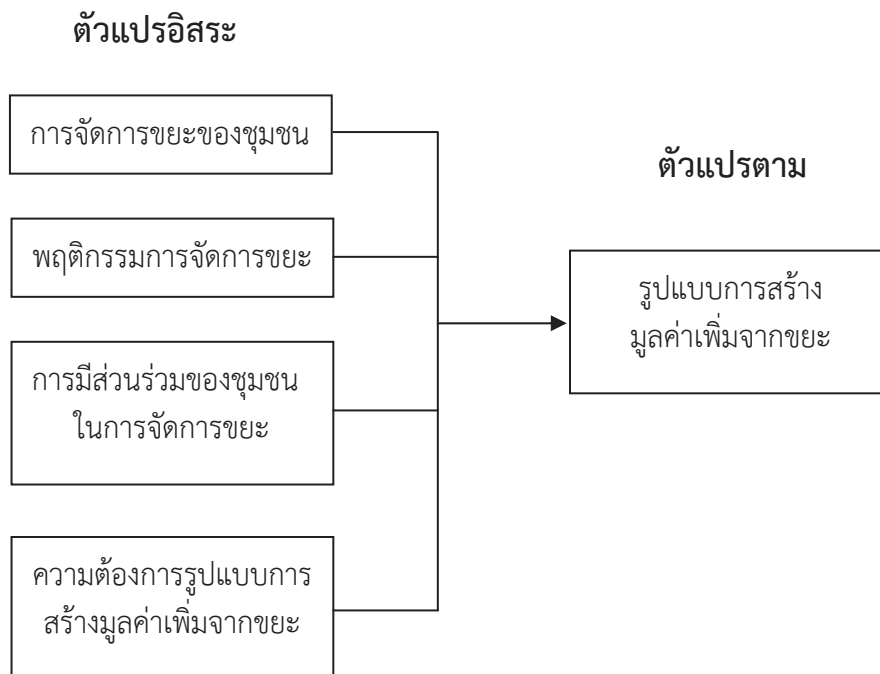
3.3.1 แนวทางการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

3.3.2 แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา คือ ผู้นำชุมชน นายกององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้บริหารส่วนราชการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะภายในชุมชน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2559 ถึงเดือน ตุลาคม 2560

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการบริหารจัดการขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตามแนวทาง 4 รูปแบบ คือ
 - (1) การจัดตั้งธนาคารขยะ/ร้านศูนย์บาท ภายในชุมชน
 - (2) การนำขยะแห้งสะอาด ไปสู่การสร้างนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและมีราคา
 - (3) การนำขยะเปียก ไปสร้างปุ๋ยอินทรีย์สร้างมูลค่าเพิ่มสู่ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน
 - (4) ผลิตเป็นพลังงานทดแทน ด้วยการทำเป็นพลังงานเชื้อเพลิงอัดแท่ง
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนา รูปแบบขององค์ความรู้ใหม่ๆ ในการ พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง และยังเป็น การสร้างโอกาสให้นักศึกษา และอาจารย์ซึ่งเป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยจากประสบการณ์ตรงในการลงพื้นที่ทำการวิจัย นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะได้ทำหน้าที่บริการวิชาการให้สังคม ชุมชน และยังเป็น การสร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการวิจัยและการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยในโอกาสต่อไปอีกด้วย

6. นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ อำเภอมะเข่ จังหวัดลำปาง

การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นเรื่องสำคัญต่อการพัฒนา เป็นวิธีที่จะได้ข้อมูลตรงตามความต้องการหรือจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกลุ่มบุคคล โดยการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการ การจัดการตามแผน การกำกับติดตามการประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนาโดยถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของประชาชน

การจัดการขยะ หมายถึง การจัดการเชิงองค์รวมซึ่งครอบคลุมการจัดการขยะทั้งหมด เช่น ขยะ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร ถัง วัสดุสัตว์ซากสัตว์พืชผัก พลาสติก โลหะต่างๆ ไม้กวาด เศษอิฐ ทราย เศษแก้ว ขวด เศษไม้กระป๋อง เศษเหล็กและสารเคมีที่เป็นอันตราย เป็นต้น รวมถึงการจัดการขยะ ณ แหล่งกำเนิดเป็นวิธีที่เริ่มต้นจากประชาชน เป็นการจัดการขยะที่ทำได้ง่าย สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยเป็นวิธีการลดปริมาณขยะที่ดีที่สุดและเป็นวิธีที่ต้องการความร่วมมือจากประชาชนมากที่สุด

ขยะ คือ สิ่งของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและอุปโภค ซึ่งเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้วบางชนิดเป็นของแข็ง หรือกากของเสีย (Solid Waste) มีผลเสียต่อสุขภาพทางกายและทางจิตใจเนื่องจากความสกปรก เป็นแหล่งเชื้อโรค ทำให้เกิดมลพิษ เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษผ้า เศษสินค้า ถัง วัสดุสัตว์และซากสัตว์

การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) หมายถึงการใช้ความได้เปรียบค่าใช้จ่ายด้านแรงงานเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่การสร้างมูลค่าเพิ่มที่มากกว่าคู่แข่ง จะทำให้ลูกค้าพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มอาจทำได้ด้วยการเสนอผลประโยชน์ที่ลูกค้าต้องการ รับผิดชอบต่อลูกค้า สร้างความสะอาดสบาย สร้างความรู้สึกที่ดีบริการที่รวดเร็วทันใจมากกว่า ดีกว่า